Приносът на Добри Христов за оперното дело в България

Миглена Ценова*

Резюме: Предлаганият текст е посветен на сравнително слабо проучен аспект от цялостната музикална дейност на Добри Христов: приноса му за оперното дело у нас. Разглеждат се хормайсторската му работа по повод изпълнения на оперен репертоар във Варна и София, както и негови публикации, свързани с операта, и архивни документи, свидетелстващи за интересите му към операта. Сред архивните материали е отделено внимание на пазени от Добри Христов програми от оперни представления, негови авторски оперни либрета, преписи на оперно либрето от Вагнер и др.

Ключови думи: *Добри Христов, хормайсторска дейност, опера, публикации, авторски либрета*

Какъв е приносът на Добри Христов за „оперното дело“ у нас? Следва да се уточни, че словосъчетанието „оперното дело“ е употребено от самия композитор в едноименно заглавие на негова публикация – „Оперното дело“, излязла от печат в столичния вестник „Реч“ [**Христов / Hristov**, 1911]. Статията свидетелства за интереса му към операта. При подготовката на настоящия текст са проучени материали в периодичния печат в София от 90-те години на XIX век до началото на 40-те години на XX век. Сред ценните източници са още архивни фондове, предимно от Научния архив на БАН (НА – БАН) и от Държавния архив (ДА) – Варна, публикации върху документалното наследство на Добри Христов и приноса му за българс-

*** Проф. д-р Миглена Ценова** – сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките; e-mail: ph.d@abv.bg

Литература / Bibliography

Бикс, Розалия (1976). Български оперен театър до 1944 г. София: Наука и изкуство, 1976 [Bix, Rozalia (1976). Balgarski operen teatar do 1944 g. Sofia: Nauka i izkustvo, 1976].

Бикс, Розалия (2003). На опера в стара София. София: УИ „Св. Климент Охридски", АИ „Проф. Марин Дринов", 2003 [Bix, Rozalia (2003). Na opera v stara Sofia. Sofia: UI "Sv. Kliment Ohridski", AI "Prof. Marin Drinov", 2003].

Бикс, Розалия, Анелия Янева, Румяна Каракостова, Миглена Ценова (2005). Български музикален театър. Опера, балет, оперета, мюзикъл. 1890 – 2001. Театри, трупи, постановки. София: АИ „Проф. Марин Дринов", 2005 [Bix, Rozalia, Anelia Yaneva, Roumyana Karakostova, Miglena Tzenova. Balgarski muzikalen teatar. Opera, balet, opereta, myuzikal. 1890 – 2001. Teatri, trupi, postanovki. Sofia: AI "Prof. Marin Drinov", 2005].

Божкова, Злата (1975). Софийска народна опера. Мемоари. София: Наука и изкуство, 1975 [Bozhkova, Zlata (1975). Sofiyska narodna opera. Memoari. Sofia: Nauka i izkustvo, 1975].

Венкова, Стефка (2025). Първите години на Добри Христов в София: нови данни и интерпретации. – В: *Българско музикознание*, 2025, № 2, с. 33 – 49 [Venkova, Stefka (2025). Parvite godini na Dobri Hristov v Sofia: novi danni i interpretatsii. – In: Bulgarian Musicology, 2025, № 2, s. 33 – 49].

Казаков, Драгомир (1929). Материали по историята на народния театър и опера. София: Държавна печатница, 1929 [Kazakov, Dragomir (1929). Materiali po istoriyata na Narodniya teatar i opera. Sofia: Darzhavna pechatnitsa, 1929].

Каранов, **Йордан** (1965). Материали по историята на музикалната култура на гр. Варна. Варна. НА – БАН, сб. 17, оп. 1, а.е. 5 [Karanov, Yordan (1965). Materiali po istoriyata na muzikalnata kultura na grad Varna. Varna. SA – BAS, sb. 17, op. 1, a.e. 5].

Кръстев, **Венелин**, съст. и ред. (1967). Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство. Т. 1. София: БАН, 1967 [Krastev, Venelin, sast. i red. (1967). Dobri Hridtov. Muzikalno-teoreticheskо i publitsisticheskо nasledstvo. T. 1. Sofia: BAS, 1967].

Кръстев, Венелин, съст. и ред (1970). *Добри Христов. Музикално-теоретическо и публицистическо наследство*. Т. 2. София: БАН, 1970 [Krastev, Venelin, sast. i red. (1970). Dobri Hridtov. Muzikalno-teoretichesko i publitsistichesko nasledstvo. T. 2. Sofia: BAS, 1970].

Кръстев, Венелин (1975). *Добри Христов*. София: Наука и изкуство, 1975 [Krastev, Venelin (1975). Dobri Hristov. Sofia: Nauka i izkustvo, 1975].

Николаева, Лиляна, съст. (1956). *Добри Христов. Библиография. Нотография*. София: Наука и изкуство, 1956 [Nikolaeva, Lilyana, sast. (1956). Dobri Hristov. Bibliografiya. Notografiya. Sofia: Nauka i izkustvo, 1956].

Попиванов, Димитър (1934). *Към историята на Народната опера (лични спомени)*. София: Печатница Радикал, 1934 [Popivanov, Dimitar (1934). Kam istoriyata na Narodnata opera (lichni spomeni)]. Sofia: Pechatnitsa Radikal, 1934].

Христов, Добри (1909). Пристрастна музикална критика. – В: *Реч*, год. V, бр. 590, 3 април 1909, с. 2 – 3 [Hristov, Dobri (1909). Pristrastna muzikalna kritika. – In: Rech, god. V, br. 590, 3 april 1909, s. 2 – 3].

Христов, Добри (1911). Оперното дело. – В: *Реч*, год. V, бр. 1448, 11 октомври 1911, с. 2 [Hristov, Dobri (1911). Opernoto delo. – In: Rech, god. V, br. 1448, 11 oktomvri 1911, s. 2].

Христов, Добри (1924). Великият чешки мъж [Бедржих Сметана]. – В: *Музикален вестник*, год. IX, бр. 15 – 16, 1924, с. 3 [Hristov, Dobri (1924). Velikiyat cheshki mazh [Bedřich Smetana]. – In: Muzikalen vestnik, god. IX, br. 15 – 16, 1924, s. 3].

Христов Добри (1928). Леош Яначек. – В: *Музикален живот*, год. I, бр. 7, 1928, с. 13 – 14 [Hristov, Dobri (1928). Leoš Janáček. – Muzikalen zhivot, god. I, br. 7, 1928,, s. 13 – 14].

Христов, Добри (1930). Чехите и развоят на българската музика. – В: **Михалчев, Димитър** (ред.). *Юбилеен сборник в чест на Т. Г. Масарик по случай на 80 години от неговото рождение*. София: Юбилеен комитет, 1930, с. 94 – 99 [Hristov, Dobri (1930). Chehite i razvoyat na balgarskata muzika. – In: Mihalchev, Dimitar (red.). Yubileen sbornik v chest na T. G. Masaryk. Sofia: Yubileen komitet, 1930, s. 94 – 99].

Христов, Добри (1931). Маестро Г. Атанасов, жертва на нашите обществени условия. – В: *Литературен глас*, год. IV, бр. 132, 6 декември 1931, с. 1 – 2 [Hristov, Dobri (1931). Maestro G. Atanasov, zhertva na nashite obshtestveni usloviya. – In: Literaturen glas, god. IV, br. 132, 6 dekemvri 1931, s. 1 – 2].

Христов, Добри (1932). Как се учех сам. (Автобиографични бележки). – В: *Музикално възпитание*, 1932, № 6 – 7, с. 1 – 5 [Hristov, Dobri (1932). Kak se ucheh sam. (Avtobiografichni belezhki). – In: Muzikalno vazpitanie, 1932, № 6 – 7, s. 1 – 5].

Христов, Добри (1936). Христина Морфова. – В: *Нова България*, 1936, № 9, с. 20 [Hristov, Dobri (1936). Hristina Morfova. – In: Nova Bulgaria, 1936, № 9, s. 20].

Ценова, Миглена (2002). Хорове и хормайстори в българския оперен театър. Градската хорова култура до средата на 40-те години на XX век като предпоставка за възникване на музикални театри в България. *Ди-*

сертация, ръкопис. София: ИИзк – БАН, 2002 [Tzenova, Miglena (2002). Horove i hormaystori v balgarskiya operen teatar. Gradskata horova kultura do sredata na 40-te godini na XX vek kato predpostavka za vaznikvane na muzikalni teatri v Bulgaria. Disertatsiya, rakopis. Sofia: IAS – BAS, 2002].

Ценова, Миглена (2023а). „Парсифал" на сцената на Софийската опера – съвършен израз на философските и творчески търсения на Рихард Вагнер. – В: *Музикални хоризонти*, 2023, № 8, с. 3 – 5 [Tzenova, Miglena (2023a). „Parsifal" na stsenata na Sofiyskata opera – savarshen izraz na filosofskite i tvorcheski tarseniya na Richard Wagner. – In: Musical Horizons, 2023, № 8, s. 3 – 5].

Ценова, Миглена (2023б). Първи оперни изпълнения в Плевен през XIX век и тяхната рецепция. – В: *Българско музикознание*, 2023, № 2, с. 3 – 35 [Tzenova, Miglena (2023b). Parvi operni izpalneniya v Pleven prez XIX vek i tyahnata retseptsiya. – In: Bulgarian Musicology, 2023, № 2, s. 3 – 35].

Япова, Кристина (2002). Архивът на Добри Христов. Каталог. София: Матом, 2002 [Yapova, Kristina (2002). Arhivat na Dobri Hristov. Katalog. Sofia: Matom, 2002].

Архивни материали / Archival sources

ДА – Варна, ф. 825к, оп. 1, а.е. 1 [SA (State Archive) – Varna, f. 825k, op. 1, a.e. 1].

НА – БАН, ф. 16к, оп. 1, а.е. 283, 284, 285, 286, 278, 288, 304, 314, 430, 466, 538, 629 [SA (Scientific Archive) – BAS, f. 16/k, op. 1, a.e. 283, 284, 285, 286, 278, 288, 304, 314, 430, 466, 538, 629].